

МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ВОКАЛЬНИХ ОБРАЗІВ У ТВОРЧОСТІ ЛАРИСИ РУДЕНКО

**ШИЛО
АНАСТАСІЯ ПЕТРІВНА**

ORCID ID: 0000-0001-6427-9766

аспірант

Київський університет імені
Бориса Грінченка

УКРАЇНА

**MUSICAL-PERFORMANCE INTERPRETATION OF VOCAL IMAGES IN
THE CREATIVITY OF LARISA RUDENKO**

АНОТАЦІЯ | ABSTRACT :

У роботі висвітлюється роль музично-виконавської інтерпретації у творчості виконавця. У статті розкриваються особливості виконавської діяльності української оперної співачки Лариси Архипівни Руденко (1918 - 1981) та її ролі у розвитку українського вокального мистецтва другої половини ХХ століття. Розглянуто інтерпретологічну концепцію мецо-сопранових оперних партій у творчості Л. Руденко. Проаналізовано окремі творчі надбання виконавиці на прикладі її роботи над оперними партіями. Звернено увагу на особливості роботи Л. Руденко над жіночими образами: повноцінне звучання голосу співачки гармонійно поєднувалося з детально розробленим сценічним малюнком ролі. Доведено значний вплив виконавської діяльності Л. Руденко на розвиток українського оперного мистецтва другої половини ХХ століття.

The role of music-performance interpretation in the artist's work is highlighted in the work. The article reveals the peculiarities of the performance of the Ukrainian opera singer Larisa Rudenko (1918 - 1981) and her role in the development of Ukrainian vocal art in the second half of the twentieth century. The interpretative concept of the mezzo-soprano opera parties in the works of L. Rudenko is considered. The author has analyzed some of the artist's creative assets on the example of her work on opera parts. Attention is drawn to the peculiarities of L. Rudenko's work on female images: the full sounding of the singer's voice was harmoniously combined with the elaborate stage drawing of the role. The significant influence of L. Rudenko's performing activity on the development of Ukrainian opera art in the second half of the twentieth century is proved.

КЛЮЧОВІ СЛОВА | KEYWORDS :

вокальне мистецтво; українське оперне мистецтво; інтерпретація; виконавська діяльність Лариси Руденко; вокальний образ; музично-виконавська творчість.
vocal art; Ukrainian opera art; interpretation; the vocational activities of Larisa Rudenko; vocal image; music and performance.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

У наш час проблема глибокого знання національного оперного мистецтва, діяльності його видатних представників набуває все більшої актуальності: серйозне зацікавлення дослідників культурно-мистецькою спадщиною діячів української культури повинно призвести до відкриттів нових – ще не відомих – рис творчої діяльності відомих оперних виконавців, зокрема, другої половини ХХ століття. Життя оперного твору залежить не тільки від єдності музики і літературного лібрето, а й від співацької та акторської майстерності, яка розкривається через створення вокально-сценічного образу. Крім співацького таланту оперний соліст повинен володіти акторською майстерністю, зокрема, пластикою рухів по сцені, жестикуляцією, мімікою, вмінням виражати сценічний образ через грим і костюм. У контексті погляду на оперне мистецтво як синтез художнього полілогу вбачається доцільним звернутися до

постаті Лариси Архипівни Руденко (1918 – 1981), представниці оперного мистецтва, яка свого часу прославилася створенням драматичних жіночих образів в оперних творах вітчизняних і зарубіжних композиторів. Творча діяльність співачки ще цілісно не досліджена.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Творчому шляху Л. Руденко присвячені наукові праці Л. Грисенко [2], В. Кононенко і М. Мар'яненко [5], спогади В. Тольби [8]. Зокрема, Л. Грисенко у своїй монографії надає стислі відомості про життєвий і творчий шлях Л. А. Руденко. В. Кононенко і М. Мар'яненко у своїй роботі висвітлюють деякі подробиці біографії Л. Руденко, її навчання, а також представляють загальну характеристику її вокально-педагогічної діяльності. В. Тольба у своїх спогадах згадує період сумісної праці з відомою співачкою.

Проте цілісного аналізу виконавської діяльності Л. Руденко на сьогодні не існує. На сьогодні чи не єдиними вагомими дже-

релами у дослідженні постаті Л. Руденко, її життєвого і творчого шляху є матеріали українських архівних установ, а саме Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України.

МЕТА СТАТТІ.

Виявити особливості музично-виконавської інтерпретації вокальних образів у творчості Л. Руденко, на прикладі світових мецо-сопранових оперних партій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Інтерпретація, зазначає Г. Падалка, – основний вид художньої діяльності у виконавських мистецтвах. Процес музичної інтерпретації містить не тільки відтворювальні, репродуктивні аспекти, а й значний потенціал виявлення творчого ставлення до твору. Виконавцю, підкреслює науковець, слід не лише заглибитися в авторське відчуття образу та якомога повніше передати його у власному трактуванні, а й виявити власне розуміння тексту, виявити власні почуття, передати особливості власного сприйняття того, що створив автор [7].

В Енциклопедичному словнику поняття «інтерпретація» трактується як зображення, дешифрування чи моделювання однієї системи (тексту, подій, фактів, художніх творів тощо) в іншій, більш конкретній, визначеній, зрозумілій чи загальноприйнятій.

У «Музичній енциклопедії» поняття «інтерпретація» (від лат. interpretatio) – роз'яснення, тлумачення) визначається як художнє тлумачення співаком, інструменталістом, диригентом, камерним ансамблем музичного твору у процесі його виконання, розкриття ідейно-образного змісту музики виразними і технічними засобами виконавського мистецтва.

Словник іншомовних слів визначає поняття «інтерпретація» як творче розкриття змісту будь-якого художнього твору, що визначається ідейно-художнім задумом та індивідуальними особливостями артиста.

Виконавська інтерпретація передбачає творчий пошук «істинного» обличчя автора, ціннісне осмислення й оцінку музичного твору, завдяки чому створюється адекватний, але не тотожний авторському баченню художній образ, що містить весь потенціал «Я» особистості виконавця в процес художнього перетворення. Тому наявність високого ступеня творчої самостійності, розвиненості неповторного асоціативного комплексу, фантазії, яви, мистецтва перевтілення, співпереживання і співтворчості в художньо-інтерпретаційному процесі сприяє нестереотипному розв'язанню творчих завдань, «входження» в глибинні прошарки музичного твору, діалогічності художнього спілку-

вання, виявленню емоційно-почуттєвих переживань суб'єкта художньої взаємодії, що надалі уможливує здійснити якісні зміни внутрішнього стану особистості й сприяти «якісним новоутворенням» [1].

Створюючи жіночі образи у світових операх, Л. Руденко ніколи не вдавалася до зовнішніх показових ефектів та хизування виконанням технічних вокальних труднощів. Манера її виконання була проста й щира. Л. Руденко зосереджувала свою увагу на внутрішньому змісті твору, змушуючи слухачів думати, переживати, радіти разом та вірити кожному її слову. Працюючи над вокальною партією, вона випрацювала не лише конкретний образ своєї героїні як такий, а створювала його в контексті драматургії даної опери. Це дозволяло слухачам не лише переживати долі її героїнь, а й роздумувати над ними в процесі оперної дії. Виконання Л. Руденко жіночих образів надовго закарбовувалося в пам'яті слухачів. Співацькі притаманні висока культура виконання, артистичність, природний голос, вміння виліпити цілісний вокальний образ у контексті оперної драматургії певного твору, детально вибудований сценічний малюнок ролі, цілковита єдність образного змісту вокальної партії з її зовнішнім втіленням.

Однією з кращих вокальних партій, створених співачкою, є образ Любаші в опері М. Римського-Корсакова «Царева наречена». Думки Л. Руденко з приводу того, як найкраще донести до глядача неординарну жіночу особистість, сповнену протиріч, які врешті-решт ведуть її героїню до загибелі: «Я намагалася показати Любашу як сильну натуру: вона бореться за своє щастя сміливо, відкрито, дійово. Любаша – із жінок-однолюбів, без глибокого почуття для неї немає життя. При створенні цього образу всі психологічні нюанси я шукала і знаходила в музиці, яка дає ключ для правильного трактування образу» [2].

Звертаючись до слів музичної критики, зазначено, що: «В партії Любаші Л. Руденко розкриває світ почуттів своєї героїні і відданість Грязному. Особливої виразності Руденко досягає в прекрасній арії Любаші перед будинком щасливої суперниці. М'який оксамитний голос співачки гнучко передає всі відтінки душевних переживань пристрасно люблячої, але покинутої жінки» [5].

Ще одним великим успіхом, створених Ларисою Архипівною на оперній сцені, є роль Насті в опері М. Лисенка «Тарас Бульба». В інтерпретації Л. Руденко образ матері набуває всеосяжної материнської любові. У відомому аріозо «Хто одніме в мене діти» представлені «... і материнська любов, туга за милими серцю соколятами,

які давно не залітали в тепле батьківське гніздо, радість зустрічі з синами і наївна гордість за їх красу й силу, що так скоро й несподівано змінилася гіркотою печальної розлуки, відчаєм і скорботним плачем, тривожні передчуття – уся ця різноманітність почуттів передається обдарованою актрисою з хвилюючою правдивістю, гнучко й виразно, з великим художнім смаком і тонкою музикальністю» [5].

Л. Руденко виконувала оперні партії різних композиторів: українських, російських, зарубіжних. Їй було доступна передача типових рис характеру та емоційного стану не тільки жінки-слов'янки, а й інших національностей (італійки, французьки, циганки), а також жінок різних соціальних прошарків від аристократок до авантюристок.

Саме завдяки елементам співтворчості, збагаченню художньо-інтерпретаційного процесу неординарним мисленням виконавиці, її особистісно-індивідуального ставлення до твору художня інтерпретація стає не тільки адекватною й переконливою, а особистісно-переконливою, особистісно-адекватною, гармонійно поєднуючи класичне трактування твору з індивідуальним баченням й відчуттям його сутності [3; 4], реалізується духовно-особистісний потенціал арії, наступає стан, що сприяє «розв'язанню особистісного завдання» [1]. Через співтворчість здійснюється діалогічність свідомостей, розуміння іншого як самого себе, переживання «духу» музичного твору. Здатність до співтворчості як певний спосіб діалогового спілкування між композитором і тим, хто осягає художній образ, визначає рівень художньо-пізнавальної діяльності виконавця-інтерпретатора.

Мистецтво Л. Руденко було завжди щирим, сердечним, «справжнім», що лег-

ко знаходило шлях до серця слухачів. За свою виконавську творчість співачка бачила багато реакцій на її виконання. Це було захоплення, відданість, уподобання, прихильність. Це співачка відчула вже під час концертів перед пораненими бійцями, для яких її спів був як ковток повітря.

Талант співачки вражав сучасників, які, відзначаючи її природне вміння розуміти будь-який жіночий характер, підкреслювали неабияку працездатність і відданість своїй професії, прагнення розкрити не тільки образ, а й саму епоху, в якій діяла її героїня: «...перебирала товсті фоліанти, багато читала, вивчала, спостерігала, відвідувала музеї та бібліотеки, але все ж таки тут багато від інтуїції, осяяння, натхнення, дару перевтілення» [8].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Виконавська діяльність Лариси Руденко сприяла значному розвитку українського оперного мистецтва. За багато років професійної вокальної діяльності співачка створила низку яскравих жіночих образів. Співачка мала бездоганну вокальну техніку виконання творів, і це стало запорукою її яскравої акторської майстерності. Створюючи психологічний портрет кожної героїні, Л. Руденко приділяла увагу усім нюансам виконання. У своїй роботі над оперними партіями вона ставила завдання створити реалістичний, життєвий образ жінки, сповнений енергії і почуттів. Саме це висунуло її у перші лави виконавиць партій мецо-сопрано світового рівня.

Біографічні матеріали стосовно життя і творчості Л. Руденко, які зберігаються в архівних установах України, ще не стали повною мірою надбанням музичної науки. Їх вивчення і введення у науковий обіг є нагальною проблемою української культури.

Список використаних джерел:

- [1] Виготський, Л. С. (1987) Психологія мистецтва. *Педагогіка*, 345.
- [2] Грисенко, Л. (1978) Лариса Руденко. *Музична Україна*, 54.
- [3] Катрич, О. (2000) *Стильові аспекти музично-виконавської інтерпретації*. Київ: НМАУ.
- [4] Київське музикознавство. (1999). *Проблеми музичної інтерпретації*. Київ: Київ. держ. вищого муз. училища ім. Р. М. Глієра.
- [5] Кононенко, В. & Мар'яненко, М. (1963) Лариса Архипівна Руденко. *Мистецтво*, 35.
- [6] Лисенко, І. (1997) Словник співаків України. *Рада*, 354.
- [7] Падалка, Г. М. (2008) Педагогіка мистецтва: (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). *Освіта України*, 274.
- [8] Тольба, В. (1986) Статті. Спогади. *Музична Україна*, 156.

Author(-s):

Shilo A., Ph.D. student
Borys Grinchenko Kyiv University

UKRAINE